

ADİL YARGILANMA HAKKI BAKIMINDAN ANAYASA MAHKEMESİNE BİREYSEL BAŞVURU¹

Kenan GÜZEL²

ÖZET

Hukuk sistemleri ülkeden ülkeye değişkenlik gösterse de herkesin sahip olduğu bazı vazgeçilemez temel haklar vardır. Demokratik ve çağdaş toplum yapısı üzerine temellendirilmiş her devlet, kişiye sıkı sıkıya bağlı olan bu hakları korumak ve söz konusu hakların en iyi şekilde gözetilmesini sağlamak ile mükelleftir. Temel haklar, genel anlamda her devletin Anayasası'nda düzenlemeye tabii tutulmuştur. Bu düzenlemelerin yanı sıra, uluslararası platformda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde de bir takım temel haklar 'insan hakları' adı altında güvence altına alınmıştır. Adil yargılanma hakkı, alt unsurlardan oluşan bir temel haktır. İlgili hakkın kapsamına, makul sürede yargılanma hakkı, etkili başvuru hakkı, bağımsız bir mahkeme tarafından yargılanma hakkı ve mahkemenin verdiği kararı gerekçeli olarak öğrenme hakkı şeklinde haklar girmektedir. Adil yargılanma hakkının unsurlarından olan makul sürede yargılanma hakkı, yargı yoluna başvuran herkesin mümkün olan en kısa sürede yargılanması anlamına gelmektedir. Ancak bazı durumlarda yargılama gereğinden fazla sürüncemede kalarak kişinin hakkının teminini geciktirmektedir. İşte bu gibi durumlarda olağan ve lehe sonuç alınamaması halinde de olağanüstü kanun yollarına başvurmak suretiyle uğranılan zararın tazmini talep edilmektedir. hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişilere olağanüstü kanun yolu olarak Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti) hakkı tanınmıştır. Çalışmamızda, Bireysel Başvuru hakkının mahiyeti konusunda bilgi verilmeye çalışılmış ve bu doğrultuda hakkın niteliğine, işlevselliğine ve ön şartlara değinilmiştir. Devamında, adil yargılanma hakkı ele alınarak hem Anayasa hem de AİHS kapsamında detaylandırılmıştır. Çalışmamızın son kısmında ise AYM'nin Bireysel Başvuru kapsamında verdiği bir takım kararlar irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Bireysel Başvuru, Adil Yargılanma, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Anayasa Şikâyeti

¹ Bu Makale 5-7 Mayıs 2018 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen ASEAD III. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

² KKTC Yakındoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

GİRİŞ

Anayasa şikayeti olarak da adlandırılan bireysel başvuru yolu, temel hak ve özgürlükleri ihlal edilen bireylerin, olağan kanun yollarını tükettikten sonra Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaları olarak tanımlanabilir³. 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan halkoylamasıyla birlikte Anayasa değişikliği kabul edilmiş ve AYM'nin asli görevleri arasında bireysel başvuruları karara bağlama özelliği getirilmiştir⁴. Böylece yapılan halkoylaması sonrasında yapılan yeni değişikliklerle Anayasamızın 148. Maddesine 3,4 ve 5.ci fıkralar⁵ 5982 sayılı Kanunla eklenmiştir⁶. Bireysel başvuru yolunun Anayasa kapsamına alınmak istenmesinin esas nedeni; kanunların anayasaya uygunluk denetiminin yapıldığı anayasa yargısının bireylere doğrudan koruma sağlamasındaki eksiklik sebebiyle, onların hak ihlaliyle karşı karşıya geldikleri hallerde bizzat AYM'nden hukuki koruma talebinde bulunmalarına olanak sağlamaktır⁷.

Anayasa Mahkemesi öncelikle, yapılan bireysel başvurunun süresi içerisinde yapılıp yapılmadığını, olağan kanun yollarının tüketilip tüketilmediğini, başvurunun hangi niyetle yapıldığını ön koşullar olarak incelemektedir⁸. Bu ön koşulların bulunmaması halinde başvuru reddedilmektedir. AYM, ön koşulları açısından başvurunun kabul edilebilir olduğuna ilişkin karar verdikten sonra esasını incelemeye geçmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda bireysel başvuru, temel hak ve özgürlüklerin yasama, yürütme ya da yargı organlarının yaptığı işlemler sonucunda hakları ihlal edilen bireylerin başvurdukları olağanüstü bir kanun yolu olarak tanımlanabilmektedir⁹.

³ GÖZLER, Kemal, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 21. Baskı, Bursa, 2017, s.430.

⁴ SAĞLAM, Fazıl, Anayasa Hukuku Ders Notları, 1. Baskı, Lefkoşa, 2013, s.430, PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2016, s.682.

⁵ Anayasa, m.148/(3), (4), (5), '(3)Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır. (4)Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz. (5)Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.'

⁶ GÖZLER, s.431.

⁷ UYGUN, Esra/ GERÇEK, Adnan, 'Anayasa Mahkemesinin Vergilendirme Alanındaki Bireysel Başvuru Kararlarının Değerlendirilmesi', Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 2017, S.29, s.168.

⁸ PEKCANITEZ, ATALAY, ÖZEKES, s.690.

⁹ KILINÇ, Bahadır, 'Karşılaştırmalı Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru Kurumu ve Türkiye Açısından Uygulanabilirliği', http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/bahadir_kilinc.pdf, E.T.04.12.17.

1. ANAYASA MAHKEMESİ'NE BİREYSEL BAŞVURU HAKKI

Çalışmamızın önceki kısmında ele alındığı üzere bireysel başvuru hakkı, temel hak ve özgürlüklerin kamu gücü tarafından yapılan bir eylem yada işlem sonucunda hakları ihlal edilen bireylerin başvurabilecekleri olağan üstü bir kanun yoludur. Bireysel başvuru, temel hak ve özgürlüklerin yerel mahkemelerde korunması maksadıyla başvurulabilecek son hukuki çare olarak görülmektedir¹⁰.

Uluslararası sözleşmeler tarafından güvence altına alınan hakların korunması, kamu gücü kullanan otoritelerin sorumluluğu kapsamındadır. Çünkü kamu gücü kullanılarak yapılan işlemlerde dahil olmak üzere yargı merci tarafından denetlenmesi gerekmektedir¹¹. Bu nedenle, bireysel başvuru gerçekleşmesi gereken amacı kapsamında, ikincil niteliklidir¹². Niteliklerini sıralayacak olursak bireysel başvuru¹³;

- Hakları ihlal edilen bireylere, Anayasa ya da kanunla tanınan bir dava türüdür.
- Varlık nedeni olarak, Anayasa'da güvenceye alınan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesini önlemeyi sağlamaktır.
- Kural itibarıyla, kamu gücü işlemlerine karşı bireysel bu hakkı tanınmıştır.
- İkincil nitelikli bir kanun yolu olarak görülmektedir.
- Olağanüstü bir kanun yolu olarak görülmesinin yanı sıra hukuki bir çare olarak da nitelendirilmektedir.

Bireysel başvuru hakkının işlevselliğine bakıldığı zaman sübjektif ve objektif olmak üzere iki işlevi vardır. Sübjektif işlevi, bireylerin sahip oldukları temel hak ve özgürlüklerin anayasa yargısıyla korunmasıdır. Objektif işlevi ise, hukuk düzeninin korunmasıyla birlikte anayasa yargısı içtihatlarının geliştirilmesinin sağlanmasıdır¹⁴. Doktrine bakıldığı zaman sübjektif özellik daha ağır basmaktadır. Sübjektif özelliğin ağır basmasının nedeni, devletin asli görevlerinden biri olan insan onurunu korumaktan geçmektedir. Yapılan Anayasa değişikliğinin gerekçesinde bu iki işlevsellik türüne değinilmiş ve şu ibareye yer verilmiştir; *'Türkiye'de bireysel başvuru yolunun kabul edilmesi, bir yandan bireylerin sahip oldukları temel hak ve özgürlüklerin daha iyi korunmasını sağlayacak, öte yandan da kamu organlarını, Anayasaya ve kanunlara daha uygun davranma konusunda zorlayacaktır.'* Buradaki ifadeden yola çıkacak olursak, yapılan Anayasa değişikliği, özünde her iki özelliği de barındırmaktadır.

¹⁰AYDIN, Öykü Didem, *'Türk Anayasa Yargısında Yeni Bir Mekanizma: Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru'*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2011, S.4, s.125.

¹¹YOKUŞ, Sevtap, *Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru*, 2. Baskı, Ankara, 2015, s.82.

¹²YOKUŞ, s.82.

¹³KILINÇ, s.23-25.

¹⁴KILINÇ, s.26.

2. BİREYSEL BAŞVURU HAKKININ ŞARTLARI

2.1. Bireysel Başvuruda Bulunacak Kişinin İhlal Edilen Hakları

Bireysel başvuruda bulunacak kişilerin, Anayasa ile güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinin, AİHS kapsamına girenlerinin ihlal edilmiş olması gerekmektedir¹⁵. Buradan da anlaşılacağı üzere, tüm hak ve özgürlüklerin ihlaline karşı AYM'ne gidilememektedir¹⁶. Mevcut durum 2010 Anayasa değişikliğiyle Anayasa'nın 148. maddesine eklenmiştir. Buna ek olarak 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesine¹⁷ göre Türkiye'nin taraf olduğu protokoller ile kabul edilen temel hak ve özgürlüklerin ihlali için de AYM'ne başvurula bilme imkânı tanınmıştır. Bu kapsamda Anayasa ve AİHS tarafından güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesi şartı birbirleriyle sıkı bir bağ içerisinde olduğu için birlikte gerçekleşmelidirler¹⁸. Bununla birlikte bireysel başvuruda bulunacak kişilerin, 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesi kapsamında güncel ve kişisel bir hakkının da doğrudan doğruya etkilenmiş olması gerekmektedir. İhlale yol açılan hallerde, ileri sürülen eylem ve işlemler sebebiyle kişilerin güncel ve kişisel haklarının doğrudan doğruya etkilenmesi üzerine bireysel başvuru hakkı kullanılabilir¹⁹. Kanımızca bahse konu durumlar AİHM'nin yükünü azaltmakta ve temel hakların korunması yolunda önemli bir adım olarak göze çarpmaktadır.

2.2. Bireysel Başvuruya Konu Edilebilecek İşlemler

Bireysel başvuru hakkı, yalnızca kamu gücüne dayalı gerçekleştirilen eylem ve işlemler sebebiyle kullanılabilir²⁰. Bu durumda yukarıda bahsettiğimiz konu itibariyle söz konusu ihlali bir kişinin değil, kamu gücünün tarafından yapılması diğer bir deyişle devletin yasama, yürütme, yargı organları tarafından yapılması gerekmektedir²¹. Bu durumda yukarıda değinildiği üzere söz konusu hak bir özel kişi tarafından değil kamu gücü tarafından, bir diğer deyişle yasama, yürütme yada yargı organları tarafından ihlal edilmiş olmalıdır.

¹⁵TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ SANCAKDAR, Oğuz/ ÖNOK, Rifat Murat, İnsan Hakları El Kitabı, 6. Baskı, Ankara, 2016, s.728.

¹⁶TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR/ ÖNOK, s.728.

¹⁷ANAYASA MAHKEMESİNİN KURULUŞU VE YARGILAMA USULLERİ HAKKINDA KANUN (6216 sayılı Kanun), m.45/(1)Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

¹⁸GÖZLER, s. 432.

¹⁹ŞİRİN, Tolga, Bireysel Başvuru Hakkı, 1. Baskı, İstanbul, 2015, s. 39.

²⁰ATASOY, Hakan, *Türk Hukukunda Bireysel Başvuru Yolu*, Y.2012, S.9, s.77, KORKMAZ, Ramazan, Medeni Usul Hukuku Açısından Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru, 1. Baskı, İstanbul, 2014, s.133 .

²¹GÖZLER, s. 432.

Ancak buna ek olarak belirtmekte yarar vardır ki 6216 sayılı Kanun'un 45. Maddesinde yasama işlemleri ve düzenleyici idari işlemler, AYM kararları ve Anayasa'nın yargısal denetim dışında bıraktığı işlemler aleyhine bireysel başvuru hakkı kullanılamamaktadır.

2.3. Olağan Kanun Yollarının Tüketilmiş Olması Gerekliği

Bireysel başvuruda bulunabilmek için, olağan kanun yollarının tüketilmesi gerektiği Anayasa'nın 148. maddesi kapsamında öngörülmektedir. Bir başka anlatımla ihlal edilen hakkın temini ile ilgili olağan kanun yolları tüketilmiş olmalıdır. Bu husus çerçevesinde bireysel başvuru hakkı doktrinde ikincil nitelikte olağanüstü hukuki çare olarak adlandırılmaktadır²². Anayasal hakların ihlal edilmesi iddiasına karşın söz konusu eylem ve işlemlerle alakalı olarak, kanunda öngörülen tüm idari ve yargısal yollar bireysel başvuru hakkı kullanılmadan önce tüketilmiş olmalıdır. Böylelikle ilk aşamada söz konusu ihlal giderilmişse ikinci aşama olan AYM'ne bireysel başvuru için gidilmeye gerek kalmayacaktır. Ancak ilk aşamada sonuç alınmaması halinde tüm başvuru yolları tüketilmiş olacak ve bireysel başvuru yolu açılmış olacaktır²³. Bunun başlıca nedeni, bireysel başvuruda bulunacak kişiler, bu başvuru hakkını kullanmadan önce mevcut haklarını diğer yargı organları önünde aramaları gerektiği ile ilgilidir.

2.4. Süre Koşulu

Anayasa Mahkemesi Yasası'nın 1. maddesinin 8. fıkrasına göre, AYM, 23.09.2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar için aleyhte yapılacak olan bireysel başvuruları incelemektedir. AYM, bu durumu yorumlarken, kesin bir tarihi belirlemeli ve kesinleşen tarih 2012 yılından önce ise, yetkisini geriye yürütme biçiminde uygulamaması gerekmektedir²⁴.

Bireysel başvuru hakkı belirli bir süre içinde kullanılmalıdır²⁵. Bireysel başvuru hakkının kesin süreye bağlanması, AYM'nin zaman bakımından yetkisini ifade etmektedir²⁶.

6216 sayılı Kanun'un 47. maddesine göre, başvuru yollarının tüketilmesinden itibaren, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenilmesinden itibaren 30 günlük süre içerisinde başvurunun yapılması şartı öngörülmüştür.

²² Bkz. TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR/ ÖNOK, s.728, SAĞLAM, s.445, ÇELİK, Yeşim, Türk Hukukunda Bireysel Başvuru ve Anayasa Mahkemesi Uygulaması, 1. Baskı, Ankara, 2016 s.71, ÇELİK, Hakan Sabri, 'Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Kararlarının 'Başvuru Yollarının Tüketilmesi' Ölçütü Açısından Değerlendirilmesi' <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuhfm/article/view/5000175149>, E.T. 06.12.17., GÖZÜBÜYÜK, Şeref, Anayasa Hukuku, 19. Baskı, Ankara, 2013, s. 320, GÖZTEPE, Ece, Anayasa Şikayeti, Ankara, 1998, s.73.

²³ ÇELİK, s.23.

²⁴ ŞİRİN, s. 47, KORKMAZ, s.170 .

²⁵ ÇELİK, s.23.

²⁶ ÇELİK, s.103.

Bu süre, kararın kesinleşmesinden itibaren işlemeye başlamaktadır²⁷. AYM, bu kuralı kamu düzeni olarak değerlendirdiği için başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul şartı olarak kabul edilmiştir²⁸. Herhangi bir kişi, haklı bir nedeni olması sebebiyle süresi içerisinde başvuramamışsa, haklı nedenin kalktığı tarihten itibaren 15 gün içinde bahse konu haklı nedenlerini delillerle birlikte sunarak başvurabilmektedir. Elbette ki mahkeme, bu konuyla ilgili olarak, haklı nedenleri inceleyip, geçerli olup olmadığını araştırıp kabul etme yada reddetme yetkisine sahiptir. Bireysel başvuru hakkının kullanılması için süre koşulunun ön görülmesi, olağanüstü bir yargı yolu olması nedeni ile ilgilidir. Bu durum yargı kararlarının kesinliğini ve hukuki güvenlik ilkesini korumayı sağlamaktadır²⁹.

3. BİREYSEL BAŞVURUYA KONU OLAN HAKLAR BAKIMINDAN ADİL YARGILANMA HAKKI

3.1. Anayasa Kapsamında Adil Yargılanma Hakkı

Devlet, toplumsal yaşam gereği düzenlenen kuralları koymakta, toplumsal yaşamı, toplumsal barışın sağlanması ve hukuki barışın korunması bakımından kurallar koymaktadır³⁰. Bu kapsamda devlet, sadece genel kurallar ve soyut kurallar koyma yükümlülüğü altında değil, bunların uygulanması ve mevcut düzenin bozulmamasını, hukuk düzeninin ve hukuksal barışın sürekliliğini de yüklenmesini sağlamaktadır³¹. Dolayısıyla bireylerin devlete karşı bir yargı hakkı bulunmaktadır³². Söz konusu yargı hakkı Anayasa ile güvence altına alınmış ve insan haklarının ayrılmaz bir parçası olmuştur³³.

Adil yargılanma hakkı gereği, yargılamaya ilişkin usul ilkeleri belirlenerek, objektif yargılama sonucunda adil bir karara varmanın güvence altına alınması, hukuk devleti ilkesinin temel unsurunu oluşturulur³⁴. Bu nedenle, adil yargılanma hakkını, bir yargılama süreci olarak nitelendirebiliriz. Adil yargılanma hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde hak arama hürriyeti başlığı altında ele alınmıştır. Kavram itibarıyla hak arama hürriyeti, kişilerin hak arama yoluna başvurup başvurmadada hür olmasını ve kişilerin ihlal edilen bir hakkının telafisi için başvurulabilecek yollarını ifade etmektedir³⁵.

²⁷PEKCANITEZ, Hakan, 'Mukayeseli Hukukta Medeni Yargıda Verilen Kararlara Karşı Anayasa Şikayeti', www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa-yargisi/anyargı2/pekcantez.pdf, E.T. 30.11.2017.

²⁸ŞİRİN, s. 134.

²⁹ATASOY, s.81.

³⁰PEKCANITEZ,ATALAY,ÖZEKES, s.38.

³¹PEKCANITEZ,ATALAY,ÖZEKES, s. 38.

³²PEKCANITEZ,ATALAY,ÖZEKES, s. 38.

³³PEKCANITEZ,ATALAY,ÖZEKES, s. 38, 39.

³⁴İNCEOĞLU, Sibel, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, 3. Baskı, İstanbul, 2013, s.209.

³⁵KÖKÜSARI, İsmail, 'Hak Arama Özgürlüğü ve 2010 Anayasa Değişiklikleri', Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2011, S.4, s.165.

2001 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle birlikte söz konusu maddeye ‘*adil yargılanma hakkı*’ ibaresi eklenmiştir. Yapılan değişiklik, yargı koluna olan güvenin sağlanması açısından ve yargının temel taşlara oturtulması açısından bir adım olarak görülmüştür³⁶. İlgili anayasa maddesine göre herkes, yasal yollardan yararlanmak suretiyle yargı merci önünde taraf olarak adil bir şekilde yargılanma hakkına sahiptir. Örneğin, mahkemeye başvurma hakkı ve gerekçeli karar, kendi aleyhine delil sunmama, tarafsız ve bağımsız mahkeme, duruşmada hazır bulunma ve masumiyet karinesi gibi hak ve ilkeler adil yargılanma ilkesinin mevcut görünümündedir. Buradan da anlaşılacağı üzere kişilerin, hak arama hürriyeti güvenceye alınmıştır. Ayrıca Anayasa’nın 37 (Kanuni Hakim Güvencesi), 38. (Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar), 40. (Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması), 125. (Yargı Yolu), 138. (Mahkemelerin Bağımsızlığı), 141. (Duruşmaların Açık ve Kararların Gerekçeli Olması) ve 142. (Mahkemelerin Kuruluşu). maddeleri farklı adlarda başlıklandırılmış olsa da adil yargılanma ilkesinin kapsamında düzenlemeler içermektedirler. Anayasanın 141. maddesi doğrultusunda mahkeme kararlarının gerekçeli olması gerektiği emredilmektedir³⁷. Ayrıca mahkeme, diğer taraftan adil yargılanma hakkı ışığında gerekçeli karar ve gerekçelerin tutarlılığı gibi kıstasları da değerlendirip adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği sonucunu da değerlendirme yetkisine sahiptir³⁸.

Hak arama hürriyeti, genel itibariyle mevcut haklarının ihlal edildiğini ileri süren kişilerin, ihlalin durdurulması ve olumsuz etkilerinin giderilmesi nedeniyle yetkili makamlara başvurma hakkını kapsamaktadır³⁹. Diğer bir deyişle hak arama hürriyeti, hakları ihlal edilen kişilerin, yerel mahkemelere başvurabilmesinin yanında ihlalin niteliği de göz önünde tutularak idari makamlara da başvurabilme hakkını kapsamaktadır.

3.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkı

Bireylerin yargı hakkı, Anayasa ile güvence altına alınmış olmasıyla birlikte uluslararası sözleşmelerde de vurgulanmış olan insan haklarının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir⁴⁰. AİHS, kişilere sağlanmış insan haklarının ihlali durumunda onlara bireysel başvuru imkanı sağlamıştır⁴¹. Bireysel başvuru, AİHS’ne taraf olan devletlerin yargı yetkisi içerisinde meydana gelen işlem ve eylemler nedeniyle sözleşmedeki haklarından birinin ihlal edilmesi nedeniyle hakları zarar gören kişilerin, o devlete karşı AİHM’ne başvuruda bulunabilmeleridir⁴². Bu halde bireysel başvuru için adil yargılanma hakkı önemli bir boyut teşkil etmektedir.

³⁶SAĞLAM, s.359.

³⁷ERGÜL, Ozan, Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında İçtihat İstikrarsızlığı, 1. Baskı, Ankara, 2016, s.93.

³⁸ERGÜL,s.124.

³⁹ BAYRAKTAR, Tuğba/ KOYUNCA, Nuran, ‘*Adil Yargılanma Hakkı*’,<http://www.registericpess.org/index.php/ICPESS/article/view/1271/41>, E.T. 07.12.17., s.164.

⁴⁰PEKCANITEZ,ATALAY,ÖZEKES, s. 38, 39.

⁴¹PEKCANITEZ,ATALAY,ÖZEKES, s. 687.

⁴² ÖZDEK, Yasemin, Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye, 2. Baskı, Ankara, 2004, s.52, 53, GÖZÜBÜYÜK, s. 318.

Adil yargılanma hakkı, AİHS'nin 6. maddesinde '*Adil Yargılanma Hakkı*' başlığı altında yer almaktadır. İlgili maddenin 3. fıkrası kapsamında bir suçla itham edilen her bir kişi bir takım asgari haklara sahiptir denilmektedir. Bu madde çerçevesinde yapılacak olan yargılamanın, kanunla kurulan bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde, makul bir süre içinde, aleni bir şekilde ve hakkaniyete uygun olarak yapılması gerekmektedir. Söz konusu ilke, kişilere, yargılanma bakımından bazı güvenceler vermekte ve bu güvencelerle birlikte devlete ait yargılamanın hakkaniyete uygun ve adil bir şekilde yapılma zorunluluğu getirmektedir⁴³. Diğer bir deyişle, burada vurgulanmak istenen husus, yapılacak olan yargılama sonucunda verilen kararın adil olmasından çok, adil bir karar verilebilmesi bakımından usul ve koşulların yerine getirilmesiyle ilgilidir.

Sonuç olarak adil yargılanma hakkı, devletin, kişilere karşı yapmış olduğu eylem ve işlemleri sonucunda ortaya çıkan hak ihlallerinin giderilmesi için, genel niteliğe sahip bir kamu hakkıdır⁴⁴. AİHS kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesi sonucunda bireysel başvuruya gidilir.

3.3. Adil Yargılanma Hakkının Unsurlarından Makul Sürede Yargılanma

Adil yargılanma hakkının unsuru olan makul sürede yargılanma hakkımın AİHS'nin 6.maddesinde yer aldığından söz etmiştik. İlgili madde gereğince herkes, makul bir süre içerisinde yargılanma hakkına sahiptir. Ceza yada hukuk davalarının ayrımı gözetilmeksizin makul sürede sonuçlandırılması adil yargılanma hakkının bir gereğidir⁴⁵. Anayasanın 141. maddesinin ilk fıkrasında da bahsedildiği üzere davaların en az giderle ve mümkün olduğunca hızlı bir şekilde sonuca ulaştırılması yargının görevidir.

Makul sürenin getirilmesinin nedeni, hak arayışına giren herkesi, yargılama işlemlerinin uzamasına karşı korumak ve kişinin uzun yargılama süreçlerinden etkilenmesini önlemektir⁴⁶. Ayrıca en önemli nokta yapılan yargılamanın adil olması için, her şeyden önce makul sürede bitirilmesi gerekliliğidir⁴⁷. Toplumun yargı organlarına olan güvenin süreklilik arz etmesi, hakkın gerçek sahibine en hızlı şekilde tesliminin sağlanması ve uyuşmazlığın taraflarının en kısa sürede tatmin edilmesi bakımından da yargılamanın makul süre içinde bitirilmesi oldukça önemlidir⁴⁸. Tüm hak arayan kişiler açısından geçerli olan makul sürenin amacı, uyuşmazlığın taraflarını yargılama işlemlerinin sürüncemede kalmasını önlemek, uyuşmazlık konusu hakka en hızlı şekilde ulaşmalarını sağlamanın yanı sıra tarafların,

⁴³ KARTAL, Kaya, '*Adil Yargılanma Hakkı*', <http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerIII/117.pdf>, E.T.07.12.17., s.47.

⁴⁴ KARTAL, s. 47.

⁴⁵ KALABALIK, Halil, *İnsan Hakları Hukuku*, 3. Baskı, Ankara, 2013, s.507.

⁴⁶ UYGUN/ GERÇEK, s.178.

⁴⁷ KAŞIKARA, M. Serhat, '*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi Çerçevesinde Makul Süre İçerisinde Yargılama Hakkı*', *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.84, 2009, s.243.

⁴⁸ KAŞIKARA, s.243.

davanın nasıl sonuçlanacağına dair endişelerini önlemektir⁴⁹. Çünkü yargılamanın uzun sürmesi yargıya olan güveni azaltmakta ve ciddi şekilde sarsıntıya uğratmaktadır. Bu nedenle yargıya olan güveni sağlamak ve sağlanacak olan güveni sürekli hale getirmek en önemli hedef olmalıdır. Makul süre içinde bitirilemeyen davaların sonunda hakkını elde eden taraf, yaşanan gecikme nedeniyle ya hakkını tam elde edememekte ya da gecikmeden dolayı zarar görmektedir⁵⁰. Davaların yargı mercileri önünde zaman içerisinde uzaması, sürüncemede kalması, birçok ülkede şikayetlere neden olmakta ve adil yargılanma taahhüdünde bulunan AİHS'ne taraf birçok devletin bu duruma çare bulması kaçınılmaz bir hale gelmiştir⁵¹.

Mevcut her olayda kendine özgü bir durum olduğu için ve bu özgünlükten dolayı farklılıklar meydana geldiği için, yargılama süresinin makul olup olmadığı her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmektedir⁵². Bu bağlamda makul sürenin ne olduğuna dair belirlenen mutlak bir süre yoktur⁵³. Ancak makul sürenin değerlendirilmesi için, yargılama sürecinin başlaması kural olarak kabul edilmektedir⁵⁴.

Mahkeme makul süreyle ilgili değerlendirme yaparken, bazı kıstaslar dikkate almaktadır. Bunlar, davanın karmaşıklığı, başvurunun tutumu, yetkili mercilerin tutumu ve başvurunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi kıstaslardır⁵⁵. Bu hususlar dikkate alındığında, davanın süresinin makul olup olmadığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, istisnai bir durum olarak, işlemlerin belli aşamasındaki, tek bir makul olmayan gecikme durumu da ihlal tespitine yol açabilmektedir⁵⁶. Ancak bu kıstaslar her davanın özelliğine göre değişiklik gösterdiğinden dolayı, sürenin aşıp aşılmadığının tespiti için, her biri mahkeme tarafından ayrı ayrı ele alınmakta ve sonuçta yaratmış olduğu etki baz alınmaktadır⁵⁷. Davanın karmaşıklığı kıstası değerlendirilirken, mevcut olayın çözümündeki güçlük, delillerin toplanmasındaki engel, hastalık ya da tutukluluk gibi kişiye özel durumlar, davanın uluslararası unsurları gibi unsurlar dikkate alınmaktadır⁵⁸. Başvurunun tutumundan dolayı yaşanan gecikmelerden devlet sorumlu tutulmamakta, gecikmelerin devlet kaynaklı olması gerekmektedir⁵⁹.

⁴⁹KAŞIKARA, s.243.

⁵⁰KAŞIKARA, s.243.

⁵¹KAŞIKARA, s.243.

⁵²İNCEOĞLU, s.277.

⁵³İNCEOĞLU, s.277.

⁵⁴UYGUN/ GERÇEK, s.178.

⁵⁵UYGUN/ GERÇEK, s.178.

⁵⁶TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR/ ÖNOK, s.309.

⁵⁷İNCEOĞLU, s.280.

⁵⁸İNCEOĞLU, s.280.

⁵⁹İNCEOĞLU, s.280.

Bu durumda devlet, kendi idari ve yargısal organlarına yüklenecek gecikmelerden sorumluluğu doğmakta, bu konuyla ilgili olarak gerekli dikkati göstermeli ve hızlı hareket etmelidir⁶⁰. AİHM, olayların karmaşık olduğu hallerde yargı süresinin haklı olarak uzayabileceğini kabul etmekte ve yargılamanın uzamasında başvurucunun yada yargısal makamların sebebiyet verip vermediği hususunu dikkate almaktadır⁶¹.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2013/3044, 17/12/2015 tarihli kararında, makul sürenin kapsamı ve sürenin başlangıcı bakımından, AİHM içtihatlarına paralel bir takım tespitlerde bulunmuştur⁶². Bunlar:

Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatlerin niteliği gibi kıstaslarda, herhangi bir davadaki sürenin makul olup olmadığına ilişkin tespitlerin gözönünde tutulması gerektiğidir⁶³.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Çakmak ve Diğerleri/ Türkiye B. No. 53672/00, 25/01/2005 tarihli kararında⁶⁴, makul sürenin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır. İlgili karardaki işlemler, toplamda dört yıl sekiz ay sürmüştür. AİHM, davadaki işlemlerin süresinin uzun olup olmadığına ilişkin makuliyeti, davanın karmaşıklığı ve AİHM' in içtihatlarıyla kesin ifade bulunan ölçütler ele alınarak, başvurunun ve ilgili makamların tutumlarıyla anlaşmazlıktaki başvurucunun karşı karşıya kaldığı riskleri dikkate alarak bir değerlendirme yapması gerektiğini tekrarlamıştır⁶⁵. Ancak ilgili kararda AİHM, ilk derece mahkemesinin karar aşamasında sadece bir duruşma yaptığını ve bilirkişi görüşüne başvurulduğunu dikkate almıştır. Bu yüzden, işlemlerin uzun olup olmadığının, sadece davanın karmaşıklığıyla açıklanabileceğine ikna olmamıştır. Başvurucunun tutumları konusunda ise, AİHM, başvurucunun işlemlerin uzatılmasına ilişkin katkıda bulunup bulunmadığını da dikkate almaktadır⁶⁶. Bu doğrultuda mahkeme, davanın kendine özgü şartlarını ele alıp, tüm işlemlerin süresini göz önünde tutmuş ve AİHS'nin 6.maddesinde yer alan makul süre içerisinde yargılanma zorunluluğuna uygun olarak hareket edildiği sonucuna varmıştır⁶⁷.

⁶⁰İNCEOĞLU, s.280.

⁶¹ÖZDEK, s.208.

⁶²TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR/ ÖNOK, s.310.

⁶³TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR/ ÖNOK, s.310.

⁶⁴ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D., E.T. 13.12.17>.

⁶⁵TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR/ ÖNOK, s.311, AİHM, Sekin ve Diğerleri/ Türkiye kararı.

⁶⁶TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR/ ÖNOK, s.310.

⁶⁷TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR/ ÖNOK, s.310.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Oyal/ Türkiye B. No. 4864/05, 23.03.2010 tarihli kararında⁶⁸ ise, hem hukuk mahkemesi hem de idare mahkemesi davadaki olayla ilgili karar vermiştir. İdari süreç bakımından toplamda dokuz buçuk yıl süren dava, AİHM' e göre, karmaşık bir dava olmaması nedeniyle durumun tehlikeli boyutunu ve başvuru açısından önemli olması göz önünde tutup, mahkemenin davayı karara bağlamada olağan üstü bir özen göstermesi gerektiği yönünde karar vermiştir. Bu nedenle AİHS'in 6. maddesinin ihlal edildiği yönünde bir tespit bulunmuştur⁶⁹.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büker/ Türkiye B. No. 29921/96, 24.10.00 tarihli kararında⁷⁰ da, yine başvuruya konu olan olay, yedi yıl dokuz ay sürmüştür. AİHM, bu sürenin istisnai şekilde uzun olduğunu belirtmiş ve makul sürede yargılamanın ihlal edildiği yönünde karar vermiştir. Bu karar, benzer diğer idari davaların AİHS'nin 6.maddesi bakımından AİHM denetimine tabi olduğunun bir göstergesi olarak, Türk idari yargılama sisteminin etkinliği sorununun gündeme getirilmesi açısından oldukça önemli bir karardır⁷¹.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, meydana gelen gecikmelerden dolayı devleti, yetkili makamlarının ihmali yada kusuru nedeniyle sorumlu tutmaktadır. Ancak, yargılama mercilerin kendilerine düşen görevi yapmış olmaları halinde halen makul sürenin aşılması durumu söz konusu olursa yine aynı şekilde devletin sorumluluğu doğabilmektedir⁷². Bu nedendir ki, yargılama sisteminden kaynaklanan gecikmeler ortaya çıktığı zaman sistemi basitleştirmek devletin bir görevidir⁷³.

4. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA MAKUL SÜREDE YARGILANMA HAKKI İLE TAZMİNAT MİKTARLARININ ELE ALINMASI

Makul sürede yargılanma hakkı, adil yargılanma hakkının bir parçası olmakla birlikte, Anayasanın 36. maddesinin güvencesi altındadır⁷⁴. Ayrıca Anayasanın 141. maddesi kapsamında davaların mümkün olduğunca hızlı bir şekilde sonuçlandırılması gerektiği yargının görevleri arasında yer almaktadır. AYM, bireysel başvurularda, norm denetimi yerine somut olayda makul sürenin aşıp aşılmadığını incelemektedir⁷⁵.

⁶⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D>, E.T. 13.12.17.

⁶⁹ TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR/ ÖNOK, s.310.

⁷⁰ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["buker and turkey"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58902"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{), E.T. 13.12.17.

⁷¹ ÖZDEK, s.210.

⁷² İNCEOĞLU, s.282.

⁷³ İNCEOĞLU, s.282.

⁷⁴ İNCEOĞLU, s.283.

⁷⁵ İNCEOĞLU, s.284.

AYM, adil yargılanma hakkının düzenlendiği 36. ve 141. maddeleri yorumlayarak yargılama aşamasında söz konusu olan her gecikmeyi dikkate alıp makul sürede sonuçlanıp sonuçlanmadığını karara bağlama olanağına sahiptir. Dava henüz sonuçlanmasa da makul sürenin dışında devletin yetkili organlarından kaynaklı doğan gecikmeler olmuşsa yine aynı şekilde 36. ve 141. maddelerin yorumlanmasıyla birlikte bir karara varabilecektir⁷⁶.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2013/6163, 1/12/2015 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusu şu şekilde özetlenebilir: *‘Kasten öldürme suçu işlendiği iddiasıyla açılan ceza davasının ve haksız tutuklama nedeniyle açılan tazminat davasının makul sürede sonuçlanmadığı, haksız tutuklama nedeniyle tazminat davasında hatalı değerlendirmeler yapıldığı, bu nedenlerle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.’*

- Başvurucu, 2008 yılında açmış olduğu haksız tutuklama sebebiyle maddi ve manevi tazminat davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirtip adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.
- Anayasa'nın 36. maddesi ve AİHS'nin 6. maddesi gereği, hak ve yükümlülükler dair uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiği öngörülmüştür. Ancak hak ve yükümlülükler dair yargılamanın makul sürede tamamlanmadığına ilişkin iddialar, davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama aşamasındaki tutumu ile başvuru davasının hızlı sonuçlanmasındaki menfaati göz önünde tutulup değerlendirilmiştir.
- Makul sürenin değerlendirilmesi açısından, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı tarih olan ilgili karar bakımından 2008 yılı makul sürenin başlangıç tarihi olarak kabul edilmiştir. İcra aşamasını da kapsamına alacak şekilde yargılamanın sona erme tarihi olan 2013 yılı sürenin bitiş tarihi olarak kabul edilmiştir.
- Böylelikle başvuru davasının makul sürede yargılanma hakkı, şikayete konu yargılama süresinin incelenmesiyle birlikte yargılamanın yaklaşık 5 yıllık bir sürede sonuçlandığı anlaşılmıştır.
- Yapılan başvurunun değerlendirilmesi sonucunda, başvuruya konu olan tazminat davasının, hukuki olayın çözümünde güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasındaki engeller, taraf sayısı gibi kıstaslar dikkate alınarak karmaşıklıktan uzak olduğu anlaşılmıştır. Başvurucunun da tutumları dikkate alındığında haklarını kullanırken yargılamanın uzamasına önemli derece neden olduğu söylenememektedir. Bu nedenle yaklaşık 5 yıl devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikme söz konusu olmuştur.

⁷⁶İNCEOĞLU, s.284.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurusunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,
- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve
- Başvurucuya makul sürede yargılanmanın ihlali sebebiyle başvurucuya net 4.360,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 5 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak 4.360 TL'ye hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2013/9838, 22/6/2015 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusu şu şekilde özetlenebilir: *'Terör örgütüne üye olmak' suçunu işlediği iddiasıyla tutuklandığını ve yapılan yargılama sonunda beraatına karar verildiğini, 5/3/2003 tarihinde Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesinde açtığı haksız tutuklama nedeniyle maddi ve manevi tazminat davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talep etmiştir.'*

- Başvurucu, hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul sürenin değerlendirilmesinde sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılamanın işletilmeye başlandığı, somut başvuru bakımından 2003 yılı kabul edilmiştir. Sürenin bitiş tarihi ise, icra aşamasını kapsayan diğer bir ifadeyle yargılamanın sona erdiği tarih olan, 2014 yılı kabul edilmiştir.
- Anayasa Mahkemesi daha önce yargılamanın makul sürede tamamlanmadığı yönünde iddiaları konu almış ve makul sürenin ihlal edildiğine yönelik kararlarda bulunmuştur. Buna karşılık, ilgili davaya bakıldığında ve diğer kararlara karşılaştırıldığında, farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir husus bulunmamıştır.
- Anayasa Mahkemesi, 10 yıl 4 ay devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikme meydana geldiği yönünde karar vermiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurusunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,
- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve
- Başvurucuya makul sürede yargılanmanın ihlali sebebiyle başvurucuya net 10.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 11 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak 10.000 TL'ye hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2014/13473, 4/10/2017 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusunu şöyle özetleyebiliriz: *'Silopi Cumhuriyet Başsavcılığının 28/10/2004 tarihli iddianamesiyle güveni kötüye kullanma suçunu işlediği iddiasıyla başvurucu hakkında kamu davası açılmıştır. Silopi 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 26/4/2007 tarihli kararıyla başvurucunun mahkumiyetine karar verilmiştir. Temyiz üzerine hüküm, Yargıtay 15. Ceza Dairesinin 20/9/2012 tarihli kararıyla bozulmuştur. Bozmaya uyularak yürütülen yargılamada Mahkemenin 5/6/2014 tarihli kararıyla başvurucunun hapis ve adli para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Hüküm temyiz edilmiş, dosyada eksiklik olduğu gerekçesiyle dava dosyası Anayasa Mahkemesine gönderilmiş olup inceleme devam etmektedir. Başvuru, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.'*

- İlgili ceza yargılamasında süre tespiti yapılırken sürenin başlangıç tarihi olarak, bir kişiye suç işlediği iddiasıyla yetkili makam tarafından bildirilen yada isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi tedbirlerin uygulandığı tarih ve sürenin sona erdiği tarih olarak da, suç isnadına dair nihai kararın verildiği, yargılamanın devam ettiği davalarda da Anayasa Mahkemesi'nin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair şikayetle ilgili karar verdiği tarih esas alınmaktadır.
- İlgili ceza yargılamasındaki sürenin makul olup olmadığına ilişkin değerlendirme yapılırken; yargılamanın karmaşıklığı, kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama süresi boyunca tutumu ve başvurucunun yargılamanın en hızlı şekilde sonuçlandırılmasındaki menfaati gibi kıstaslar gözönünde tutulmaktadır.
- Bu kıstaslar dikkate aldığı zaman AYM, somut olayda yaklaşık 13 yıllık yargılanma süresinin makul olmadığı ve Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar vermiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurucunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,
- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve
- Başvurucuya makul sürede yargılanmanın ihlali sebebiyle başvurucuya net 19.200,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 13 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak 19.200 TL'ye hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2014/16543, 4/10/2017 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusu şu şekilde özetlenebilir: *‘Başvurucu, terör örgütü üyesi olmak suçlamasıyla 18/9/2008 tarihinde yakalanmış; silahlı örgüte üye olmak, genel güvenliği kasten tehlikeye sokmak, tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirilmesi, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na muhalefet suçlarından hakkında kamu davası açılmıştır. Hakkında mahkumiyet kararı verilmiştir. Temyiz üzerine hüküm, Yargıtay 5. Dairesinin 1/7/2016 tarihli kararıyla başvuru yönünden onanmıştır. Başvuru, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.’*

- AYM, ilgili ceza davasında dikkate alınması gereken kıstasları gözönünde tutarak somut olay bakımından yaklaşık 7 yıl 10 ay süren yargılamanın süresinin makul olmayan bir süre meydana geldiği yönünde karar vermiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurusunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,

- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve

- Başvurucuya makul sürede yargılanmanın ihlali sebebiyle başvurucuya net 6.300,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 8 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak 6.300 TL'ye hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2014/6334, 20/7/2017 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusunu şöyle özetleyebiliriz: *‘İş kazasından kaynaklanan tazminat davasında müddeabihin ıslahla artırılan kısmının zamanaşımı nedeniyle reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının; yargılamanın on dört yılı aşan bir sürenin sonunda tamamlanması nedeniyle de makul bir sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.’*

- AYM, ilgili davada dikkate alınması gereken kıstasları gözönünde tutarak somut olay bakımından 14 yıl 8 ay süren yargılamanın süresinin makul olmayan bir süre meydana geldiği yönünde karar vermiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurusunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,

- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve

- Başvurucuya makul sürede yargılanmanın ihlali sebebiyle başvurucuya net 31.200,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 15 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak 31.200 TL'ye hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2014/16543, 4/10/2017 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusu şu şekilde özetlenebilir: *'Başvurucular, dedeleri olan murisin 1967 yılında Derik Kadastro Mahkemesinde açtığı ve hakimin çekinmesi nedeniyle önce merci tayini yoluyla Yargıtayca Kızıltepe Kadastro Mahkemesine gönderilen, burada yerel mahkemece verilen kararların müteaddit kereler Yargıtayca bozulması üzerine anılan mahkemenin de kapatılmasıyla en son Mardin Kadastro Mahkemesine gönderilen kadastro tespitine itiraz davası , yerel mahkeme aşamasında derdest durumdadır. Yapılan başvuru, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.'*

- AYM'ne bireysel başvuruda bulunabilmek için, başvuruya konu olan ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem yada işlem nedeniyle başvurucunun kişisel ve doğrudan etkilenen bir hakkı olması gerekir. Bu nedenle somut olayda başvuruculardan birinin, davada taraf sıfatı olmadığı gerekçesiyle, başvurucunun ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü kamusal eylem yada işlemlerden kişisel olarak etkilenmediği tespit edilmiştir. Diğer başvurucular bakımından ise, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve davanın kabul edilemeyeceğine ilişkin bir neden bulunmadığı için makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesi nedeniyle iddianın kabul edilmesine ilişkin karar verilmiştir.
- Başvuruya konu olan davada, başvurucuların murisinden intikalle takip ediyor oldukları bir uyuşmazlık olup bu açıdan makul süre değerlendirmesi bakımından dikkate alınacak sürenin başlangıç anı, mirasçının yargılamaya katıldığı an değil de somut olayda muris açısından değerlendirmeye esas alınan sürenin başlangıç anı kabul edilmiştir.
- AYM, ilgili davada dikkate alınması gereken kıstasları gözönünde tutarak somut olay bakımından yaklaşık 50 yıl süren yargılama süresinin makul olmayan bir süre meydana geldiği yönünde karar vermiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurucunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,

- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve

-Başvuruculardan birine makul sürede yargılanmanın ihlali sebebiyle net 900,00 TL diğer başvurucuya ise net 2.080,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 50 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak başvurucuların birine 900 TL, diğerine ise 2.080 TL olarak hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2014/4342, 4/10/2017 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusunu şöyle özetleyebiliriz: *‘Başvurucunun 10/12/2005 tarihinde ifadesi alınmış, silahla yağma suçunu işlediği iddiasıyla İskenderun Cumhuriyet Başsavcılığının 23/12/2005 tarihli iddianamesiyle hakkında kamu davası açılmıştır. İskenderun Ağır Ceza Mahkemesinin 17/4/2008 tarihli kararıyla başvurucunun hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Temyiz üzerine hüküm, Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 18/12/2013 tarihli kararıyla onanmıştır. Başvuru, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.’*

- AYM, ilgili davada dikkate alınması gereken kıstasları gözönünde tutarak somut olay bakımından 8 yıl süren yargılamanın süresinin makul olmayan bir süre olduğu yönünde karar vermiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurucunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,

- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve

- Başvurucuya makul sürede yargılanmanın ihlali sebebiyle başvurucuya net 8.400,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 8 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak 8.400 TL'ye hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2014/15015, 4/10/2017 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusu şu şekilde özetlenebilir: *‘Mali haklara ilişkin olarak açılan davada hukuka aykırı hüküm kurulması, kanun yolu aşamasında gerekçesiz karar verilmesi ve yargılamanın makul sürede tamamlanmaması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.’*

- AYM, ilgili davada dikkate alınması gereken kıstasları gözönünde tutarak somut olay bakımından yaklaşık 9 yıl 6 ay süren yargılama süresinin makul olmayan bir süre olduğu yönünde karar vermiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurucunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,
- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve
- Başvurucuya makul sürede yargılanmanın ihlali sebebiyle başvurucuya net 12.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 10 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak 12.000 TL'ye hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2013/2253, 15/4/2014 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusu şu şekilde özetlenebilir: 'Başvurucu, bandrolsüz kitap satışı yaptığı şüphesiyle göz altına alınmıştır. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı muhalefet etmek suçunu işlediği iddiası ve bu suçtan cezalandırılması talebiyle kamu davası açmıştır. Daha sonra 5,000 TL adli para cezasına hükmedilmiş ancak başvuru kararı temyiz etmiştir. Temyiz incelemesini yapan Yargıtay 7. Ceza Dairesinin, 30/10/2012 tarih ve E.2012/24087, K.2012/26176 sayılı kararı ile başvuru hakkında devam eden ceza davasının olağanüstü zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle "ortadan kaldırılmasına" karar vermiştir. Başvurucu, 28/2/2013 tarihli dilekçe ile dosyadan suret alması üzerine Yargıtay kararından haberdar olduğunu beyan etmiş olup, başvuru kararından daha önce haberdar olduğunu gösteren herhangi bir bulgu tespit edilememiştir.'

- AYM, yargılama süresi boyunca, sürenin makul olup olmadığı gözönünde tutulduğu zaman dikkate alınması gereken kıstaslar, davadaki sanık sayısı, davanın karmaşıklığı, atılı suçun vasfı ve mahiyeti, söz konusu suça öngörülen cezanın miktarı gibi unsurların hiçbiri somut ceza davasında yargılama süresinin makul bakımdan değerlendirilmesine olanak vermemektedir. Tek sanığın yargılandığı ve karmaşık olmayan yargılamada, 9 yılı aşkın bir yargılama aşamasında, makul olmayan bir gecikme olduğu sonucuna varılmıştır.
- Başvurucu, uzun süren yargılama aşamasından dolayı, 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvuru kararını;

- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.
- Başvurucuya makul sürede yargılanmanın ihlali sebebiyle başvurucuya net 5.850,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 9 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak 5.850 TL'ye hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2014/333, 4/10/2017 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusunu şöyle özetleyebiliriz: *'Belediyece yapılan ihaleyle satın alınan taşınmazın geri alınması üzerine açılan davada hükmedilen tazminat bedelinin düşük belirlenmesi ve bu tazminatın yargılamada geçen sürede değer kaybetmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, ayrıca yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.'*

- Önceden de bahsettiğimiz kıstaslar ışığında somut olayda yaklaşık 11 yıl 5 ay sürdüğü anlaşıldığı için yargılamanın süresinin makul olmadığına karar verilmiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurusunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,

- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve

- Başvurucuya makul sürede yargılanmanın ihlali sebebiyle başvurucuya net 14.400,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 12 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak 14.400 TL'ye hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2013/474, 9/9/2015 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusu şu şekilde özetlenebilir: *Görevli doktorun kişisel kusuru neticesinde parmağının sakat kaldığını iddia eden başvurusunun doktor aleyhine adli yargıda açtığı tazminat davasının hukuka aykırı şekilde husumet yokluğu nedeniyle reddedilmesi, davanın uzun bir süre sonra husumet yönünden reddi nedeniyle idari yargıda dava açılabilmesinin mümkün olmaması ve davanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedenleriyle adil yargılanma hakkının; doktor hatasından kaynaklanan kalıcı sakatlık nedeniyle de Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.'*

- Başvurucu, hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul sürenin değerlendirilmesinde sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılamanın işletilmeye başlandığı, somut başvuru bakımından 2005 yılı kabul edilmiştir. Sürenin bitiş tarihi ise, icra aşamasını kapsayan diğer bir ifadeyle yargılamanın sona erdiği tarih olan, 2012 yılı kabul edilmiştir.
- Anayasa Mahkemesi, 7 yıl 11 ay devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikme meydana geldiği yönünde karar vermiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurusunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,

- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve

- Başvurucuya yaklaşık 8 yıllık yargılama süresi dikkate alındığı zaman yargılama aşamasının uzunluğu nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek manevi zarar karşılığında ve makul sürede yargılanmanın ihlali sebebiyle başvurucuya net 7.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 8 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak 7.650 TL'ye hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2013/4701, 23/1/2014 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusu şu şekilde özetlenebilir: *'Başvurucunun, 26/10/2005 tarihinde Diyarbakır 1. İş Mahkemesinde açtığı tazminat davası sonunda verilen kararın Yargıtay 21. Hukuk Dairesince 15/5/2013 tarihinde onanarak kesinleştiğini, yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.'*

- Başvurunun konusu olan tazminat davasında yargılama aşamasındaki gecikmeler nedeniyle ayrı ayrı ele alındığında, ilk derece mahkemesi tarafından uzun aralıklarda duruşmalar yapıldığı ve temyiz aşamasıyla birlikte makul olmayan bir süre olan 7 yıl 6 ay 19 günlük bir sürede yargılamanın tamamlandığı görülmektedir. İş kazası nedeniyle tazminat davalarının niteliği, başvurucu bakımından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati dikkate alındığı zaman sürenin makul olmadığı açıkça görülmektedir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurucunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,

- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve

- Başvurucuya, uzun süren yargılama sebebiyle başvurucuya net 6.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 8 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ve tazminat miktarı olarak 6.000 TL'ye hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2013/311, 25/2/2016 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusunu şöyle özetleyebiliriz: *‘Eti Krom A.Ş. Genel Müdürlüğünün gerekli altyapı çalışmalarını yapmadan ihale açması ve ihale sonucu imzalanan sözleşmenin gereklerini yerine getirmemesi sebebiyle zarara sebebiyet verdiği iddiasıyla açılan tazminat davasında usul ve esas yönünden yapılan yanlışlıklar ile yargılamanın makul sürede tamamlanmaması sebebiyle anayasal hakların ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.’*

- Başvurucu, hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul sürenin değerlendirilmesinde sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılamanın işletilmeye başlandığı, somut başvuru bakımından 2003 yılı kabul edilmiştir. Sürenin bitiş tarihi ise, icra aşamasını kapsayan diğer bir ifadeyle yargılamanın sona erdiği tarih olan, 2012 yılı kabul edilmiştir.
- Başvuruya konu davanın incelenmesi aşamasında, hukuki meselinin çözümüne ilişkin güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılabilecek engeller gibi kıstaslar dikkate alınmış, yargılamanın karmaşık olduğu kabul edilmiştir. Bu doğrultuda yaklaşık 10 yıl süren yargılama aşamasının makul olmayan bir süre olduğu kabul edilmiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa'nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurusunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,
- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.
- Maddi ya da manevi tazminata hükmedilmemiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 10 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ancak maddi yada manevi tazminata hükmedilmemiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2014/13886, 4/10/2017 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusunu şöyle özetleyebiliriz: *‘Başvurucunun, kamulaştırılan taşınmazın bedelinin düşük belirlenmesi, hükmedilen bedele faiz işletilmemesi, mahkemece ilk kararda hükmedilerek başvurucuya ödenen tazminat miktarının Yargıtay'ın bozma kararına uyularak düşürülmesi dolayısıyla davalı idareye iadesine karar verilen tutara ayrıca mevduat faizi işletilmesine hükmedilmesi nedenleriyle mülkiyet hakkının; yargılamanın yaklaşık dört yıl sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddialarına ilişkindir.’*

- Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği gerekçesini ileri sürmüştür.
- AYM'nin, ilgili davada dikkate alınması gereken kıstasları göz önünde tutarak somut olay bakımından 3 yıl 6 aylık yargılama süresinin, makul olmayan bir süre olduğu yönünde karar vermek gerekmesi gerekmektedir.
- Ancak ileri sürülen nedenler doğrultusunda başvurunun makul süre bakımından açıkça bir dayanaktan yoksun olunması sebebiyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa Mahkemesi başvurusunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmemiş ve iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması sebebiyle reddetmiştir. Dolayısıyla herhangi bir maddi ya da manevi tazminata da hükmedilmemiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 4 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ancak maddi yada manevi tazminata hükmedilmemiştir.

Anayasa Mahkemesi B. No. 2014/12112, 4/10/2017 sayılı karar ile ilgili olarak başvuru konusunu şöyle özetleyebiliriz: *‘Bir televizyon programında dile getirdiği düşünceleri gerekçe gösterilerek başvurusunun bir üniversiteye öğretim elemanı olarak alınmamasının ifade özgürlüğünü; yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmamasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.’*

- AYM, ilgili davada dikkate alınması gereken kıstasları göz önünde tutarak somut olay bakımından yaklaşık 5 yıllık yargılama süresinin, makul olmayan bir süre olduğu yönünde karar vermiştir.
- Başvurucu, maddi ya da manevi tazminat talebinde bulunmamıştır.

Açıklanan nedenler ışığında Anayasa’nın 36. maddesindeki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi başvurusunun;

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair iddiayı kabul etmiş,
- Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.
- Maddi yada manevi tazminata hükmedilmemiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda yargılama süreci, yaklaşık 5 yıl sürmüştür. Bu süre ile ilgili olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiş ancak maddi yada manevi tazminata hükmedilmemiştir.

Yukarıda AYM kararlarını, makul sürede yargılanma hakkı ve tazminat miktarları açısından değerlendireceğimizde, yaklaşık 5 yıllık yargılama süresini makul sürede yargılanma hakkının ihlali olarak kabul etmiş ve tazminat miktarı olarak 4.360 TL’ lik manevi tazminata hükmetmiştir. Diğer süreleri değerlendirdiğimizde ise, yaklaşık 8 yıllık yargılama süresini yine aynı şekilde makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmış ancak farklı tazminat miktarlarına hükmetmiştir. Bir kararında 6.300 TL’ lik manevi tazminata hükmetmişken, diğer kararında 8.400 TL , 7.650 TL ve 6.000 TL’ lik manevi tazminatlara hükmetmiştir. Yaklaşık 9 yıl süren bir yargılama sürecinde ise, bu süreyi makul yargılanma hakkının ihlali olarak kabul etmiş ve başvurusunun 20.000 TL’ lik manevi tazminat istemi olmasına rağmen 5.850 TL’ lik manevi tazminata hükmedilmiştir. 10 yıllık, 11 yıllık, 12 yıllık, 13 yıllık ve 15 yıllık yargılama süreçleri de AYM tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine yönelik karara bağlanmış, sırasıyla 12.000, 10.000, 14.400, 19.200 ve 31.200 TL’ lik manevi tazminat miktarlarına hükmedilmiştir. Yaklaşık 50

yıl süren yargılama için de başvuruculara sırasıyla 900 TL ve 2.080 TL manevi tazminat hükmedilmiştir.

Burada dikkat çeken en önemli husus, AYM' nin tazminat miktarlarına hükmederken istikrarsızlığın söz konusu olmasıdır. Özellikle 8 yılı makul sürede yargılanma hakkının ihlali olarak görülürken her bir dava açısından farklı tazminat miktarlarına hükmetmesi son derece dikkat çekicidir. AYM, tazminat miktarlarına hükmederken yaklaşık olarak geçen her yıl için 900 TL- 1.000 TL gibi miktar öngörmüştür. Böylece geçen her yıl baz alınarak tazminat miktarlarının değerlendirilmesini yaptığını görmekteyiz. Ancak bunun yanında 50 yıl süren yargılama süreci, yapılan yargılamalardaki en uzun süreç olmasına rağmen, başvurucunun tazminat miktarları oldukça düşüktür. Bu nedenledir ki, AYM' nin kararlarında bir tutarsızlık olduğu görülmektedir. Bir diğer husus ise, AYM kararlarında sadece manevi tazminata hükmetmekte hiçbir şekilde başvurucunun talebi olması rağmen maddi tazminata hükmetmemektedir. Maddi tazminata ilişkin tüm talepleri reddetmektedir.

AYM, makul sürede yargılanma hakkının ihlali ve ardından başvurucu yada başvuruculara ödenecek tazminat miktarı öngörmesinin yanı sıra kararlarında maddi yada manevi olarak tazminat miktarlarına hükmetmediğini de görmekteyiz. Bunun nedeni ise, başvurucuların tazminat talebinde bulunmayarak sadece bir hak ihlallerinin olup olmadığının tespitini istemeleri ve bu yönde bir karar verilmesini istemeleridir.

SONUÇ

Temel hakların çağdaş toplumlardaki önemi gitgide artmakta ve bu duruma paralel olarak devletlerin de ilgili hakların korunması yönündeki yükümlülükleri çoğalmaktadır. Bu sebeptendir ki yakın sayılabilecek bir tarih olan 2010 yılında Türkiye Bireysel Başvuru mekanizması kabul etmiş ve hak ihlallerinin önüne geçilmesi konusunda yerinde bir adım atılmıştır. Adil yargılanma hakkı, mevcut uyuşmazlık bakımından hem devleti hem de kişileri kapsayan bir haktır. Anayasa’da adil yargılanma hakkı 36. maddesi kapsamında hak arama hürriyeti başlığı altında standartlarını belirlemiş olmasına karşın, AİHS ise, adil yargılanma hakkının standartlarını 6. madde kapsamında belirlemiştir. Makul sürenin değerlendirilmesi ölçütünde yargılama aşamasının süresi, icra edilebilir hüküm elde edilmesine kadar geçen süreyi ve elde edilen hükmün icra aşamasındaki süresini kapsamaktadır. Yargılama aşamasında makul sürenin tespiti için sadece faaliyetin çok uzun sürmemesini değil, yargılamanın zorlaşmasına sebep olacak bir biçimde sürenin kısaltılmaması gerektiğini de kapsamı içine almıştır.

Çalışmamızda, birtakım Anayasa Mahkemesi kararları ele alınarak olup makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği ve tazminat miktarları konusu incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, görülmektedir ki AYM, yapılan her bireysel başvuruyu somut koşullar çerçevesinde değerlendirmektedir ve yapılan bu değerlendirme sonucunda mahkeme, manevi tazminata hükmetmektedir. İncelediğimiz kararlar ışığında tazminat miktarları belirlenirken her yıl için 900 TL – 1.000 TL öngörülmektedir. Ancak bazı durumlarda başvuru yada başvuruculara ödenecek tazminat miktarı öngörmesinin yanı sıra kararlarında maddi yada manevi olarak tazminat miktarlarına hükmetmediğini de görmekteyiz. Bu durumlarda başvuru yada başvurucular sadece haklarının ihlal edilip edilmediğine yönelik tespit isteminde bulunup, bu doğrultuda bir karara hükmedilmesini talep etmektedirler.

KAYNAKÇA

- ATASOY, Hakan, *'Türk Hukukunda Bireysel Başvuru Yolu'*, Y.2012, S.9.
- AYDIN, Öykü Didem, *'Türk Anayasa Yargısında Yeni Bir Mekanizma: Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru'*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2011, S.4.
- BAYRAKTAR, Tuğba/ KOYUNCA, Nuran, *'Adil Yargılanma Hakkı'*, <http://www.registericpess.org/index.php/ICPESS/article/view/1271/41>, E.T. 07.12.17.
- ÇELİKİYAY, Hakan Sabri, *'Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Kararlarının 'Başvuru Yollarının Tüketilmesi' Ölçütü Açısından Değerlendirilmesi'* <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuhfm/article/view/5000175149>, E.T. 06.12.17.
- ERGÜL, Ozan, *Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında İçtihat İstikrarsızlığı*, 1. Baskı, Ankara, 2016.
- GÖZLER, Kemal, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 21. Baskı, Bursa, 2017.
- GÖZTEPE, Ece, *Anayasa Şikayeti*, Ankara, 1998.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref, *Anayasa Hukuku*, 19. Baskı, Ankara, 2013.
-
-
- İNCEOĞLU, Sibel, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa*, 3. Baskı, İstanbul, 2013.
- KALABALIK, Halil, *İnsan Hakları Hukuku*, 3. Baskı, Ankara, 2013.
- KARTAL, Kaya, *'Adil Yargılanma Hakkı'*, <http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerIII/117.pdf>, E.T.07.12.17.
- KAŞIKARA, M. Serhat, *'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi Çerçevesinde Makul Süre İçerisinde Yargılama Hakkı'*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.84, 2009.
- KILINÇ, Bahadır, *'Karşılaştırmalı Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru Kurumu ve Türkiye Açısından Uygulanabilirliği'*, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/bahadir_kilinc.pdf, E.T.04.12.17.
- KORKMAZ, Ramazan, *Medeni Usul Hukuku Açısından Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru*, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

KÖKÜSARI, İsmail, *'Hak Arama Özgürlüğü ve 2010 Anayasa Değişiklikleri'*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2011, S.4.

ÖZDEK, Yasemin, Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye, 1. Baskı, Ankara, 2004.

PEKCANITEZ, Hakan, *'Mukayeseli Hukukta Medeni Yargıda Verilen Kararlara Karşı Anayasa Şikayeti'*, www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa-yargisi/anyargi2/pekcanitez.pdf.

PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2016.

SAĞLAM, Fazıl, Anayasa Hukuku Ders Notları, 1. Baskı, Lefkoşa, 2013.

ŞİRİN, Tolga, Bireysel Başvuru Hakkı, 1. Baskı, İstanbul, 2015.

TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ SANCAKDAR, Oğuz/ ÖNOK, Rifat Murat, İnsan Hakları El Kitabı, 6. Baskı, Ankara, 2016.

UYGUN, Esra/ GERÇEK, Adnan, *'Anayasa Mahkemesinin Vergilendirme Alanındaki Bireysel Başvuru Kararlarının Değerlendirilmesi'*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 2017, S.29.

YOKUŞ, Sevtap, Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru, 2. Baskı, Ankara, 2015.